

ҚАЗАҚТЫҢ ҚОС БАТЫРЫ

3 - бетте

ЕГО ВКЛАД В СТАНОВЛЕНИЕ АРМИИ НЕОЦЕНИМ

4 - бетте

ГАРНИЗОН ӘСКЕРИЛЕРІ ҮЙЛЕРІНЕ ОРАЛДЫ

5 - бетте

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ӘСКЕРИ-ПАТРИОТТЫҚ ГАЗЕТ

SARBAZ

№19 (2134) 11 мамыр 2024 жыл

газет 1929 жылдың 7 қарашасынан бастап шығады

facebook.com/sarbaz.kz instagram.com/sarbaz.kz vk.com/sarbaz.kz twitter / @SarbazKz

ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРІНЕ ОРДЕН-МЕДАЛЬДАР ТАБЫС ЕТІЛДІ

Қорғаныс министрі генерал-полковник Руслан Жақсылықов жеке құрамды Отан қорғаушы күнімен құттықтап, мемлекеттік және ведомстволық наградалар тапсырды.

Салтанатты шараға қорғаныс ведомствосының басшылығы, Қарулы Күштер түрлерінің бас қолбасшылары, әскер тектерінің қолбасшылары, әскери бөлімдердің командирлері, әскери қызметшілер мен азаматтық персонал қатысты.

Қорғаныс ведомствосының басшысы Қарулы Күштердің елдің тәуелсіздігі мен аумақтық тұтастығын қорғаудағы маңыздылығын атап өтті.

Бұл тапсырмалардың сәтті орындалуы барлық бөлімшелердің кәсіби дайындығына, үйлесімділігі мен жауынгерлік рухына байланысты. Кешегі табиғи апатқа қарсы күресте әскери қызметшілер алдыңғы қатарда болып, зардап шеккендерді эвакуациялауға қатысты. Жүктерді жеткізіп, бөгеттер салды. Біз армия еліміздің сенімді тірегі екенін тағы да бір дәлелдей алдық, – деді генерал-полковник Руслан Жақсылықов.

Қорғаныс министрі жаңиерлік қызметі және алға қойған міндеттерді мүлтіксіз орындағаны үшін бірқатар әскери қызметшілерге салтанатты жағдайда мемлекеттік наградалар тапсырды. Жалпы, армияның жауынгерлік дайындығын арттыруға және елдің қорғаныс қабілетін қамтамасыз етуге қосқан елеулі үлесі үшін Президент Жарлығымен 29 адам марапатталды. Оның ішінде 10 адамға орден, 17 адамға «Жауынгерлік ерлігі үшін», 2 адамға «Ерен еңбегі үшін» медальдары берілді.

Қорғаныс министрінің бірінші орынбасары – ҚР Қарулы Күштері Бас штабының бастығы генерал-

лейтенант Сұлтан Қамалетдинов I дәрежелі «Даңқ» орденіне, әскери бөлім командирі генерал-майор Қанатай Далматов II дәрежелі «Даңқ» орденіне ие болды.

30212 әскери бөлімінің командирі полковник Сәбит Үркінбаевқа, Десанттық-шабуылдау әскерлері қолбасшысының орынбасары полковник Нұрмахан Құдайбергеновке, 32039 әскери бөлімі командирінің бірінші орынбасары полковник Ұлықбек Саққа, Бітімгерлік операциялар орталығының бастығы полковник Бауыржан Нығметуллинге және 10228 әскери бөлімінің командирі подполковник Ғани Сейдәзімовқа II дәрежелі «Айбын» ордені табысталды.

ҚР Қарулы Күштері Бас штабы Сержанттық құраммен жұмыс жөніндегі басқарма бастығының орынбасары шебер-сержант Болат Жайсанбаев және Бітімгерлік операциялар орталығының нұсқаушы-сержанты бірінші дәрежелі сержант Нұрлан Әйтұмов III дәрежелі «Айбын» орденіне ие болды.

«ҚР Қорғаныс министрлігінің әскери-техникалық мектебі» РМҚК бас директоры отставкадағы генерал-майор Әділбек Алдабергенов «Құрмет» орденімен марапатталды.

Президенттің «Жоғары әскери және арнаулы атақтар, сыныптық шендер беру туралы» Жарлығымен Қорғаныс министрінің орынбасары Қаныш Әбубәкіровке генерал-лейтенант», Әуе қорғанысы күштерінің бас қолбасшысы Дәурен Қосановқа «авиация генерал-

лейтенанты» әскери атағы берілді.

Құрлық әскерлері әскери институтының бастығы Бауыржан Ибатулин, Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институтының бастығы Қайрат Даутов және «Астана» өңірлік қолбасшылығы әскерлерінің қолбасшысы Ержан Ибраев «генерал-майор» әскери атағына ие болды. Әуе қорғанысы қуштері бас қолбасшысының орынбасары Ержан Нілдібаевқа «авиация генерал-майоры» әскери атағы берілді.

Сонымен қатар, Қорғаныс министрінің бұйрығымен 39 әскери қызметші ведомстволық «Ел қорғаны» медалімен марапатталды. Су тасқынына қарсы іс-шаралар кезеңінде ерекшеленген мерзімді қызметтің 31 сарбазы «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің үздігі» төсбелгісімен наградалды.

Үлгілі қызметі және қызметтік міндеттерін адал атқарғаны үшін қорғаныс ведомствосы басшысының бұйрығымен 60 Отан қорғаушыға мерзімінен бұрын әскери атақтар берілді.

ТАЛДЫҚОРҒАН АВИАБАЗАСЫНА ДАҢҚТЫ ҰШҚЫШТЫҢ ЕСІМІ БЕРІЛДІ

Ұлттық құрылтайдың үшінші отырысында Мемлекет басшысы Әуе қорғанысы күштерінің авиабазасын аты аңызға айналған ұшқыш Кеңес Одағының екі мәрте батыры авиация генерал-майоры Сергей Луганскийдің есімімен атауды ұсынған болатын.

қаһарманы авиация генерал-майоры Тоқтар Әбубәкіров және Халық қаһарманы авиация генерал-майоры Айдын Айымбетов және Парламент депутаттары қатысты. Олар батырдың бюстіне гүл шоқтарын қойып, бір минут үнсіздікпен еске алды.

– Ұлы Отан соғысы жылдарында бес жүзден астам қазақстандық Кеңес Одағының Батыры атағына ие болды. Оның ішінде Леонид Беда, Талғат Бигелдинов, Сергей Луганский және Иван Павлов Батыр атағын екі мәрте алды. Қарулы Күштердің жеке құрамы Мемлекет басшысының ержүрек ұшқыштың есімін мәңгілік есте қалдыру туралы ұсынысын қуана қабылдады. Бүгін біз Талдықорған авиабазасына Сергей Данилович Луганскийдің есімін беріп отырмыз, – деді Қорғаныс министрі генерал-полковник Руслан Жақсылықов.

Қорғаныс ведомствосының басшысы Президент армияның жоғары жауынгерлік дайындығын қолдау және мемлекеттің қорғаныс қабілетін қамтамасыз ету ісіндегі жетістіктеріне жоғары баға бергенін атап өтті. «Бұл бізге үлкен жауапкершілік жүктейді», – деген Қорғаныс министрі бөлімінің жеке құрамы батырдың есімін лайықты алып жүретініне сенім білдірді.

Іс-шаралар аясында С. Луганскийдің өмірі мен ерлігі туралы фильм көрсетіліп, фотосурет және кітап көрмелері ұйымдастырылды. Қарулы Күштер шығармашылық ұжымдарының күшімен концерттік бағдарлама дайындалды.

Сергей Данилович Луганский 1918 жылы 1 қазанда Верный қаласында (қазіргі Алматы) шаруаның отбасында дүниеге келген. 1938 жылы Орынбор әскери авиациялық мектебін бітіргеннен кейін Ленинград әскери округінің

49-шы жауынгерлік авиациялық полкінде, содан кейін Балтық жағалауында қызмет еткен. 1941 жылы мамырда Солтүстік Кавказ әскери округінің 271-ші жойғыш авиациялық полкі эскадрилья командирінің орынбасары қызметіне тағайындалды.

1941 жылдың қазан айынан бастап Ұлы Отан соғысы майдандарында соғысқан. 1942 жылы мамырда ол 270-ші жауынгерлік авиация полкінің эскадрильясын басқарды. 1944 жылы маусымда Луганский полк командирі болып тағайындалды. Ол Оңтүстік, Солтүстік Кавказ, Воронеж, Далалық, 2-ші және 3-ші Украин майдандарында соғысқан. Дондағы Ростовтағы, Курск доғасындағы шайқастарға, Днепрді, Украина КСР-і мен Польшаны азат етуге қатысты.

Соғыс кезінде, ресми мәліметтер бойынша, Сергей Данилович Луганский 390 жауынгерлік миссия жасаған. Жеке өзі 36, топ құрамында 2 жау ұшағын атып түсірді.

Соғыс аяқталғаннан кейін әскери-әуе академиясын бітіріп, Грозный қаласына қызметке жіберіледі. Ол командирдің ұшу жөніндегі орынбасары, кейін Солтүстік

Кавказ әскери округі 42-ші жауынгерлік авиация дивизиясының командирі болды.

1956-1957 жылдары Беларусь КСР-інің Баранович қаласында орналасқан әуе шабуылына қарсы қорғаныс әскерлерінің 39-шы жауынгерлік авиациялық дивизиясын басқарды. 1957-1960 жылдары Түрікмен КСР-нің Красноводск қаласындағы 72-ші гвардиялық жауынгерлік авиациялық корпусының командирі болды. 1964 жылы авиация генерал-майоры Луганский запасқа шығарылып, туған қаласына оралды.

1977 жылы 16 қаңтарда қайтыс болды. Алматы қаласының Орталық зиратына жерленген.

Жауынгерлік ерлігі үшін Сергей Луганскийге екі рет Кеңес Одағының Батыры атағы беріліп, Ленин ордені мен Алтын Жұлдыз медалі тапсырылды. Ол сондай-ақ екі Александр Невский, Қызыл Ту, Қызыл Жұлдыз ордендерімен және көптеген медальдармен марапатталған.

Іс-шара әскери бөлім әскери қызметшілерінің салтанатты шеруімен аяқталды.

СОБЫТИЯ И ФАКТЫ

ТОРЖЕСТВЕННЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ В ОБЛАСТИ ЖЕТИСУ

Министр обороны РК генерал-полковник Руслан Жаксылыков прибыл в область Жетісу на торжественную церемонию присвоения Талдыкорганской авиабазы Сил Воздушной обороны имени легендарного летчика, дважды Героя Советского Союза генерал-майора авиации Сергея Луганского.

В областном центре министр обороны Руслан Жаксылыков и аким области Жетісу Бейбит Исабаев возложили венок к обелиску Славы, почтив память павших героев минутой молчания.

Министр также посетил на дому участников Великой Отечественной войны Толеубая Чектыбаева, Сарсенбая Кантарбая и Ыскака Хусаинова. Он поздравил их с Днем Победы, поблагодарил за мужество, отвагу и вклад в военно-патриотическое воспитание молодого поколения. Министр обороны подчеркнул, что выдержать испытания, выпавшие на их долю,

подвластно только смелым и сильным духом, любящим свою Родину людям.

В Доме культуры в честь Дня Победы состоялось мероприятие с участием министра обороны генерал-полковника Руслана Жаксылыкова, акима области Бейбита Исабаева и городской общественности.

Завершилось мероприятие концертом, посвященным подвигу народа в Великой Отечественной войне. Кроме того, на городской площади для горожан была развернута полевая кухня с традиционным угощением – солдатской кашей.

ПОДВИГ ОСТАНЕТСЯ В ВЕКАХ

В День Победы военнослужащие Министерства обороны и ветераны Вооруженных Сил возложили цветы к памятнику генералу Ивану Панфилову и мемориалу 28 героев-панфиловцев.

В памятной церемонии приняли участие первый заместитель министра обороны – начальник Генерального штаба Вооруженных Сил генерал-лейтенант Султан Камалетдинов, заместители министра обороны генерал-лейтенант Қаныш Абубукиров, генерал-майоры Шайх-Хасан Жазықбаев, Бақытбек Сыдықов, ветераны Вооруженных Сил, воины-афганцы и воспитанники республиканского детско-юношеского военно-патриотического движения «Жас сарбаз». Минутой молчания они почтили память воинов-казахстанцев.

1,2 млн человек. 12 стрелковых, 4 кавалерийские дивизии, 7 стрелковых бригад, 50 отдельных батальонов. Это была самая жестокая война за всю историю человечества. Пятистам казахстанцам было присвоено звание Героя Советского Союза. Отдавая почести воинам-казахстанцам, мы преклоняемся также перед нашими дедями и отцами, положившими на алтарь Победы свои жизни. Их подвиг останется в веках, – подчеркнул заместитель председателя РОО «Ветераны Вооруженных Сил» генерал-майор в отставке Марат Нагуманов.

– На войну из Казахстана было мобилизовано свыше

ПОЧТИЛИ ПАМЯТЬ ПЕРВОГО МИНИСТРА ОБОРОНЫ КАЗАХСТАНА

Праздничные мероприятия, приуроченные ко Дню защитника Отечества, в Алматы традиционно начались с возложения цветов у дома, где жил первый министр обороны, ветеран Великой Отечественной войны, Халық қаһарманы генерал армии Сағадат Нұрмағамбетов, которому в этом году исполнилось бы сто лет.

В мероприятии приняли участие командующий Десантно-штурмовыми войсками – начальник Алматинского регионального гарнизона генерал-майор Алмаз Джумакеев, ветераны Вооруженных Сил Казахстана, курсанты военно-учебных заведений и воспитанники республиканского военно-патриотического движения «Жас сарбаз».

Сағадат Нұрмағамбетов человек сложной, но яркой судьбы. Он рано остался без родителей и воспитывался в семье брата Сағита. Когда началась Великая Отечественная война старший брат Сағит первым отправился на войну и вскоре погиб. Следом повестка пришла и Сағадату. Он попал в Туркменистан, где окончил пулеметное училище и в 1942 году был направлен на фронт. От Северного Кавказа он прошагал до Берлина и встретил победу командиром батальона. Его батальон участвовал в кровопролитных боях при захвате штаба гестапо и штурме рейхстага. В 1945 году Сағадат Нұрмағамбетов был удостоен звания Героя Советского Союза.

После возложения цветов к мемориальной доске у дома, где всю жизнь прожил Сағадат Қожахметович Нұрмағамбетов, военнослужащие гарнизона прошли

торжественным маршем, отдавая дань подвигу героя.

– Все праздничные мероприятия, связанные с Вооруженными Силами, всегда начинаются с почтения памяти Сағадата Қожахметовича Нұрмағамбетова. Этот год – особенный. 25 мая ему исполнилось бы 100 лет. Заслуги генерала армии Нұрмағамбетова в создании Вооруженных Сил независимого Казахстана настолько велики, что мы обязаны и должны хранить память о нем, – сказал экс-министр обороны генерал-полковник Алибек Касымов.

Воспоминаниями о дедушке поделилась и внучка Сағадата Қожахметовича Айжан Нұрмағамбетова. Она рассказала, что Долг, Честь и Отвага для ее деда были не просто слова. С ними он шел по жизни. Он был строгим, требовательным не только к подчиненным, но и к себе.

Мероприятие продолжилось в парке 28 гвардейцев-панфиловцев, где руководство Алматинского регионального гарнизона и ветераны Вооруженных Сил возложили цветы к Вечному огню, а военнослужащие гарнизона прошли торжественным маршем.

НОСИТЬ ИМЯ ГЕРОЯ - ПОЧЕТНО И ОТВЕТСТВЕННО

В канун Дня защитника Отечества и 79-ой годовщины Победы в средней школе № 44 г. Астаны прошло торжественное мероприятие.

В нем приняли участие представители Министерства обороны, Управления образования г. Астаны, ветераны Вооруженных Сил, Афганской войны, руководители школ, учащиеся и родственники Рахимжана Кошкарбаева.

Начальник Департамента воспитательной и идеологической работы Министерства обороны РК полковник юстиции Тлеухан Басхожаев напомнил, что в этом году исполняется 100 лет Герою Советского Союза Сағадату Нұрмағамбетову и Халық Қаһарманы Рахимжану Кошкарбаеву, водрузившему знамя над рейхстагом.

– Мероприятие проводится в рамках комплексного плана, утвержденного Правительством. Оно направлено на увековечивание имени достойного сына казахского народа, являющегося примером для нынешнего и будущих поколений защитников Отечества. Носить имя прославленного героя почетно и ответственно, – подчеркнул он.

Важным событием для школы и ее учеников стало открытие мемориальной доски Рахимжана Кошкарбаева и класса начальный военно-технологический подготовки имени народного героя.

– Мы рады, что имя нашего дяди присвоили школе и его подвиг никогда не забудется. При жизни он не хотел рассказывать о войне и всегда желал только мира. Пусть так и будет всегда и наш бирюзовый флаг

гордо реет в небе, – пожелала внучата племянница Рахимжана Кошкарбаева Маржан Нұрмағамбетова.

В завершение мероприятия рота почетного караула показала дефиле с оружием, а школьники сыграли сценки, связанные с героем войны Рахимжаном Кошкарбаевым.

ГОРДО РЕЕТ ФЛАГ

На миротворческой базе Фауар на Голанских высотах состоялась торжественная церемония поднятия флага Республики Казахстан.

Символично, что это историческое для страны событие состоялось в День защитника Отечества и образования Вооруженных Сил нашей страны.

В торжественном мероприятии приняли участие командующий миссии генерал-лейтенант Курмал Нирмал и руководители миротворческих контингентов, действующих в ее составе.

Выдача Казахстану мандата Организации Объединенных Наций на самостоятельное развертывание и выполнение миротворческой миссии – свидетельство признания высокого уровня

подготовки наших военнослужащих и растущего авторитета страны на мировой арене.

В соответствии с мандатом миссии ООН, на Голанских высотах 139 казахстанцев выполняют задачи по поддержанию режима прекращения огня между противоборствующими сторонами.

– Представлять Казахстана за пределами государства – большая честь и ответственность, – отметил командир национального миротворческого контингента подполковник Жигер Аипов. – Пусть небесно-голубой флаг нашей страны будет символом мира, стабильности и надежды на лучшее будущее.

Добавим, что казахстанский миротворческий контингент, являясь ротой резерва командующего миссии, выполняет задачи по патрулированию в зоне ответственности, охране, усилению блокпостов и разминированию взрывоопасных предметов.

Личный состав миротворческой роты располагается на базе Фауар, где находится штаб миссии. Для эффективного выполнения поставленных задач казахстанские миротворцы обеспечиваются всем необходимым.

ҚАҢАРМАН

ҚАЗАҚТЫҢ
ҚОС БАТЫРЫ

Биыл баһадүр батырларымыз Сағадат Нұрмағамбетов пен Рақымжан Қошқарбаевтың туғанына 100 жыл толып отыр. Ғасырлық той қарсаңында қазаққа біткен қайсар ерлеріміз хақында мәлімет ұсынуды жөн санадық.

Небәрі 21 жаста...

Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетов 1924 жылы 25 мамырда Ақмола облысының Ақкөл ауданында (бұрынғы Алексеев ауданы) өмірге келген.

1942 жылы мектеп қабырғасынан Қызыл Армия қатарына шақырылып, Түрікменстанның Қушқа қаласындағы әскери училищеге жіберілді. Оқуын бітірген соң 1943 жылдың сәуір айында майданға аттанды. Одан әрі екі жыл бойы пулемет взводның, пулемет ротасының командирі, 5-екпінді армияның II дәрежелі Суворов орденді 301-Донецк атқыштар дивизиясының 1052-атқыштар полкі құрамында батальон командирі лауазымында жауға қарсы шайқасты.

1945 жылы 17 қаңтарда Нұрмағамбетов Польша жерінде жау қорғанысын бұзып өту кезіндегі жауынгерлік тапсырманы ержүректілікпен орындайды. Магнусев плацдармында болған шайқаста ол басқаратын пулемет ротасы екі күн ішінде 120 фашист пен 12 пулемет орналасқан орынның көзін жояды. Қаланы жау әскерінен тазарту кезінде де әскерлерді сауатты басқара білуімен көзге түседі.

Шайқастардың бірінде станокты пулемет дәлдеуіші істен шығады. Соған қарамастан Нұрмағамбетов пулеметті қолына алып, жау әскеріне оқты қарша борады. Осылайша, ол фашистердің 2 жойқын шабуылына тойтарыс беріп, 65 фашист әскерін өлтіреді. Мұнан кейін Сағадат Нұрмағамбетов басқарған рота Польшаның Пилица өзенінен өтеді. Онда рота 35 жау әскерін өлтіріп, 6 пулемет орналасқан жердің көзін жояды. Сөйтіп оның ротасы кеңес әскерінің алға жылжуына мүмкіндік жасайды.

Осы ерлігі ескерусіз қалмады. Сол жылдың 27 ақпанында 21 жасында Сағадат Нұрмағамбетовке Кеңес одағының батыр атағы берілді.

Осыдан соң майор Сағадат Нұрмағамбетовтің батальоны рейхскаңцелярия ғимаратына жасалған шабуылға қатысып, қаһарман қазақ ұланы соғысты Берлинде аяқтады.

Ол 1946-1949 жылдар аралығында Мәскеудегі М.И.Фрунзе атындағы Әскери академияны тәмамдап, Орта Азиядағы Түркістан әскери округіне полк басқаруға жіберілді. Содан соң әртүрлі штабтық, командалық лауазымдарда, оның ішінде Қазақ ССР Азаматтық қорғаныс штабының бастығы, Орта Азия әскери округі қолбасшысының орынбасары, Венгрияда Оңтүстік топ әскерлері қолбасшысының бірінші орынбасары қызметін атқарды. КСРО Қарулы Күштері Бас штабының академиясындағы курстарда оқыды.

Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетов 1989 жылдан

бастап, Қазақ ССР Соғыс және еңбек ардагерлері кеңесінің төрағасы, Қазақ ССР Жоғарғы Кеңесіндегі Ардагерлер мен Қарулы Күштер мүгедектері істері комитеті төрағасы қызметтерін атқарды. 1991 жылы Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен Мемлекеттік Қорғаныс комитетінің төрағасы, ал, 1992 жылғы 7 мамырда Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрі болып тағайындалды.

Армиядағы басты қағида – дара басшылық. Бейбіт уақытта да Сағадат Қожахметұлы алдыңғы қатарда болды. Қазақстандағы әскери құрылым оның қатысуынсыз болмады. Тарих пәнінің мұғалімі болу бұйырмаса да, ол өзінің ерекше тағдырымен республиканың әскери басшыларының тарихын құрып берді. Өмірінің ең үлкен кезеңін – 1942 жыл мен 1996 жыл аралығын ол әскери мансабына арнады.

Ол жас тәуелсіз мемлекеттің Қорғаныс министрлігін құрған тұңғыш жан болды. Оны Тұңғыш Президент өзі таңдады. Оған «тәуелсіздік алған кезде елдің әскерін басқаратын бір генерал іздеп, жалғыз Нұрмағамбетовты таптым» деген сөзі дәлел.

Сол кезде қазақтар арасынан бірде-бір полк командирі болмады, әскери училищеді небәрі екі әскери мамандыққа оқытты, орасан зор материалдық-техникалық ресурстарды ысырап ету, жақсы кадрлардан айрылу қаупі болды. Бәрін бір ұыстың астында ұстау, бәрін орнықты қолдану, әскери машинаны қозғалысқа келтіру үшін ерлік, ерік-жігер, дәл осындай әскери басшының тәжірибесі қажет болды.

Тәжірибесі мол Сағадат ел әскерін аяқтан тұрғызу үшін барын салды. Мемлекет қауіпсіздігін сақтауда, қорғанысымызды нығайтуда жасаған реформалары қаншама. Енді егемен алған елде жас офицерлерді әскери машыққа баулу жолында көп төкті. Бір сөзбен айтқанда, тәуелсіз еліміз әскерінің іргетасын қалағандардың бірі. Елбасы – Қарулы Күштеріміздің Жоғарғы Бас қолбасшымен бірге тәуелсіз елдің әскерін құруға көп еңбек сіңірді.

Қазақ елінің Қарулы Күштерін қалыптастыру жолындағы сол еңбегі үшін Президент жарлығымен

(1994 жылдың 23 мамырында) тұңғыш Қорғаныс министрі Нұрмағамбетовке алғашқы «Алтын жұлдыз» сыйлығы мен Халық қаһарманы атағын берді. 1995 жылғы қарашада Армия генералы атағымен отставкаға шығып, ел Президентінің кеңесшісі болды.

Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетов 1971-1994 жылдары Республика Жоғарғы Кеңесіне бірнеше мәрте депутат болып сайланды. Үкімет Қаулысымен Астана қаласындағы «Жас ұлан» мектебіне Армия генералы Сағадат Нұрмағамбетовтің есімі берілді. Оның жауынгерлік және қайраткерлік өмір жолындағы ерліктері мен еселі еңбектері жоғары бағаланып, көптеген КСРО наградларымен, Қазақстанның және

шетелдердің ордендерімен марапатталды. 2013 жылы 24 қыркүйекте 90 жасқа қараған шағында өмірден озды.

Бар саналы ғұмырын туған елінің қауіпсіздігі мен қорғаныс саласын нығайтуға арнаған ірі әскери қайраткер халқының шынайы зиялысы, қадірменді ақсақалы болды.

62 жылдан соң...

1945 жылдың 30 сәуірі. Жеңіс Туын тіккен қазақ – Рақымжан Қошқарбаев. Жылдар бойы айтылмаған ақиқат 62 жылдан кейін жарыққа шықты. 2007 жылы ресми мойындалған бұл күнді кейінгі ұрпақ біле жүрсін.

Көп уақыт бойы Рейхстагқа ту тіккен кіші сержант Кантария екен деген пікір басым болды. Бірақ шын мәнісінде бәрі басқаша болғаны бәрімізге мәлім. Рейхстаг шабуылы кезінде 20-дан астам ту тігілген. Олардың ішінен ең алғашқылары қазақ Рақымжан Қошқарбаев және Григорий Булатов еді. 150-ші атқыштар дивизиясының соғыс қимылдары журналына сәйкес 30 сәуір 1945 жылы сағат 14:25 кезінде

келді. Атыс үдей түсті. Қасымда тек бір-ақ жауынгер қалды. Ол Григорий Булатов болған. «Біз не істейміз, жолдас лейтенант?» - деп сұрай берді. Біз екеуіміз суға толы шұңқыр қасында жаттық. «Туға өз тегілерімізді жазып қояйық» - деп ұсындым. Содан соң химиялық қарандашпен: «674 полк, 1 батальон» сөздерін жаздық. Қасына өз аттарымызды қостық: «лейтенант Қошқарбаев, жауынгер Булатов». Сол жерде қараңғы батқанға дейін жатуға тура келді. Сосын артиллерия соққы жасай бастады. Осы сәтте Рейхстагқа қарай жүгірдік. Құрылысқа жеткен кезде мен Булатовты көтердім, оның бойы екінші қабатқа жетті. Екінші қабат деңгейінде туды орнаттық...».

Қошқарбаевтың айтуы бойынша, Рейхстаг алдындағы ашық 270 метрлік алаңды жер бауырлап өту үшін 7 сағат кетті. Рақымжан Қошқарбаев жолдасының естелігі бойынша: «Ол сонда жеткен кезде, немістер ғимараттың жертелесі мен жоғарғы қабаттарында болған. Рақымжан туды ілген кезде жауынгерлер рухтанып, «Ура!» деп шабуылға шықты. Осыдан кейін Рейхстаг құлайтыны анық болды».

«Рейхстагтың дәл кіреберісіне Қошқарбаев пен Булатов орнатқан полктік ту жай ғана қызыл матаға ұқсас еді. Кейін Қызыл Әскер Рейхстагқа шабуылды үдетіп түскен сәтте осындай тулар жан-жақтан орнатыла бастады. Бірақ туды Қошқарбаев пен Булатов орнатқанын барлық командирлер де, маршал Жуков та білетін. Алайда ресми Жеңіс Туын көтеру рәсіміне олар қатыстырылмады. Аталған ту соғыс қимылдары аяқталғаннан кейін, 2 мамыр күні тігілді. Басшылықтың ұйғарымы бойынша туды орнатуға Кантария мен Егеров бекітілді. Ал алғаш болып туды тіккендер бұл категорияға кірмей қалды», - дейді Жанаев.

Тарихта Егеров пен Кантария аттары алғашқы ту тігушілер болып қалды. Оларды таңдау астарында идеологиялық себептер болған.

Қошқарбаевтың жасаған ерлігі туралы жазушы Борис Горбатов, танымал кинооператор Роман Кармен өз пікірлерін ашық білдіріп кеткен. «Шын мәнісінде біздің жауынгерлерді бүркіт пен қыранмен салыстыру еш керек емес. Ешқандай бүркіт Қошқарбаевпен тең келе алмайды. Ол менің көзімде Рейхстагқа Жеңіс Туын тіккен. Бұндай батырды сипаттау үшін мүлдем басқа теңеулер мен образдар, жаңа поэзия керек», - деп жазып кеткен Горбатов. Ол мақаласы 18 желтоқсанда 1948 жылы шыққан «Литературная газета» шыққан болатын.

Қошқарбаев пен Булатовтың ерлігін мойындағандар арасында дивизиялық газетаның корреспонденті Василий Субботин болған. Өз кезінде журналист осы жайында бірнеше рет жазған еді. Субботиннің соңғы сақталған естеліктерінің бірінде аталған мәселе туралы пікірі анық байқалады. «Мен осы 15 жыл ішінде Қошқарбаев пен Булатов істеген ерлік ұмытылып бара жатқанына қынжыламын. Ешкімнің аты бұлардың ерлігін жасыра алмас».

Көптеген жылдар өткеннен кейін ғана қоғам тарихи әділеттілікті орнату бағытында мардымды қадамдар істей бастады. Бауыржан Момышұлы айтуымен жас қазақ журналисі Кәкімжан Қазыбаев 1958 жылы «Лениншіл жас» газетінде «Жас қазақтың ерлігі» атты мақала жариялады. Мақала арқылы батырлардың есімдері бүкіл Кеңес Одағына танылды.

Соғыстан кейін Рақымжан Қошқарбаев «Алма-Ата» қонақ үйінің басқарушысы болып жұмыс істейді. Оған Кеңес Одағы батыры атағы берілмеді. Бауыржан Момышұлы, Кәкімжан Қазыбаев, Фабит Мүсірепов, Фабден Мұстафин, Әбділда Тәжібаев секілді қоғам белсенділері Рақымжан Қошқарбаевқа Батыр атағы берілуіне әрекет еткен. Қонаевтың өзі Қошқарбаев пен Булатовты марапаттау туралы мәселені көтерген еді. Бірақ ол билік тарапынан жауапсыз қалды. Сол кездің өзінде Бауыржан Момышұлы Ресей архивтеріне кіруге рұқсаты болатын. Сол арқылы Рақымжан Қошқарбаевқа Кеңес Одағы батыры атағын беру туралы бұйрықты іздеп тапқан. Бірақ құжатта Сталиннің қолтаңбасы болған: «Бермеу!» (отказать). Неге? Себебі, Рақымжан Қошқарбаевтың әкесі 1937 жылы репрессияланған болатын.

Бірақ бұл әділетсіздік біздің жерлесімізді құлата алмады. Оның қызының айтуы бойынша, Рақымжан аға осы жағдайға байланысты ешқашан көңіл-күйін түсіріп, ренжіген емес. Рақымжан Қошқарбаев Алматы қаласының депутаты болып үш мәрте сайланған. «Жеңіс туы» және «Шабуыл» атты екі кітап жазып шыққан.

2005 жылы Әділ Медетбаев Рақымжан Қошқарбайұлы туралы «Шабуыл» атты деректі фильм түсірді. Ал жақында Ресейдің ресми арнасы «Россия 24» Қошқарбаев пен Булатовтың ерлігін мойындады. Рақымжан Қошқарбаев 1988 жылы Алматы қаласында қайтыс болды. Қазақстанның тәуелсіздігін алғаннан кейін, Президент Жарлығына сәйкес Рақымжан Қошқарбаевқа «Халық қаһарманы» атағы берілді.

P.S. Қазір елімізде қос батырдың мерейлі мерекесіне арналған іс-шаралар қолға алынып жатыр. Соның ішінде жыл басынан бері ҚР Қорғаныс министрлігі мұрындық болуымен көшпелі көрмелер, еске алу кештері, кездесулер, дөңгелек үстелдер, акциялар, челленджер өткізіліп жатыр. Сондай-ақ, Кеңес одағының батыры, Халық қаһарманы тәуелсіз Қазақстанның тұңғыш Қорғаныс министрі Армия генералы Сағадат Қожахметұлы Нұрмағамбетовтың құрметіне батырдың туған жері Ақкөл қаласында Сағадат Нұрмағамбетов атындағы алаңға Қорғаныс министрлігі ескерткіш орнатады.

Ал Рейхстагқа ту тіккен Рақымжан Қошқарбаевтың туғанына 100 жыл толуына орай тумаластары Астанаға іргелес ауылында ас беруді ойластырып, батырдың рухына бағыштауды жөн санап отыр. Батыр бабаларымыздың рухы биіктей берсін!

ПАМЯТЬ

ЕГО ВКЛАД В СТАНОВЛЕНИЕ АРМИИ НЕОЦЕНИМ

Сагадат Кожакметович Нурмагамбетов всегда думал о будущем, о том, кого подготовит, что он оставит после себя. А каждая встреча с ним становилась для многих бесценным уроком, каждое слово боевого генерала было пронизано мудростью и опытом. Так вспоминают о нем и бережно хранят эти воспоминания те, кому посчастливилось знать и служить вместе с ним.

Жесткий в требованиях, но доброжелательный ко всем

25 мая исполняется 100 лет со дня рождения Сагадата Кожакметовича Нурмагамбетова. Он родился в поселке Енбек Аккольского района Акмолинской области.

- Судьба его своеобразная, трагичная, - говорит генерал армии Мухтар Алтынбаев. - За месяц до рождения Сагадата Кожакметовича скончался его отец, которого он не видел. Почти шесть лет было ребенку, когда скончалась Айна, мать Сагадата Кожакметовича. Он воспитывался у своего брата Сагита, учился в русской школе. Учеба давалась хорошо. Он вспоминал позднее, что в один год закончил два класса.

Когда началась Вторая мировая война, брат Сагит был призван на фронт и вскоре погиб. Сагадат Кожакметович после окончания школы работал в одной из бригад учетчиков, рвался на фронт. После призыва оказался в Туркменистане, городе Кушка, где окончил пулеметное училище, после чего в 1942 году был

направлен на фронт.

Начал войну в Северном Кавказе, а Победу встретил в Берлине командиром батальона. Его батальон участвовал в атаках на гестаповский штаб в Берлине, министерство авиации фашистов, как он писал в своих книгах, а также в штурме Рейхстага. Очень кровопролитные бои были.

В 1945 году был удостоен звания Героя Советского Союза с присвоением ордена Ленина. После окончания войны он работал, служил на различных должностях, окончил академию, был заместителем командующего Среднеазиатского округа в Алма-Ате.

- В период уже нашей независимости, повезло, что такой человек со своим характером, с таким опытом фронтовым оказался в Казахстане. Потому что была серьезная проблема - это национальные кадры. Надо было создавать свои Вооруженные Силы, - рассказывает генерал Алтынбаев.

В 1991 году был создан Комитет обороны, его председателем был назначен генерал-лейтенант Сагадат Нурмагамбетов. С ним Мухтар Капашевич познакомился в Москве на последнем всероссийском совещании, которое проходило в Кремле. После возвращения в Казахстан генерал Алтынбаев был назначен командиром корпуса противовоздушной обороны в Алма-Ате.

Как раз образовался Комитет обороны, и, видимо, уже было указание президента о подготовке к формированию Министерства обороны Казахстана. Эта тяжелая ноша легла на плечи Сагадата Кожакметовича, - вспоминает генерал Алтынбаев. - Перестала существовать советская армия, армия СНГ. Надо было что-то делать. Президент подписал указ о создании Вооруженных Сил Казахстана с назначением генерал-лейтенанта, героя Советского Союза Сагадата Кожакметовича Нурмагамбетова первым министром

Кожакметович был жесткий в требованиях, но очень уважительно и доброжелательно относился ко всем, начиная от солдата и до генерала. Это особенность его характера.

- Столетие - это большой юбилей. Уверен, что память о первом министре обороны Казахстана, генерале армии, Герое Советского Союза, Халық Қаһарманы Сагадате Кожакметовиче Нурмагамбетове навечно останется в сердце народа, - заключил Мухтар Алтынбаев.

Великая мудрость и терпение

Первый казахстанский космонавт, генерал-майор ВВС Токтар Аубакиров познакомился с первым министром обороны сразу после своего космического полета в 1991 году. Спустя год он был назначен первым заместителем Сагадата Нурмагамбетова, который занял пост председателя Комитета государственной обороны. С той поры их судьбы были неразрывно связаны.

- Сагадат Кожакметович обладал уникальным даром, который дали ему родители и Всевышний. Именно он помог ему стать военным. При этом военных у него в роду не было. Будучи на фронте, он продолжал закалять себя и свой характер, достигнув высот и закончив войну в чине майора. Благодаря своему дару после войны он сумел поступить в академию и с отличием ее окончить, - говорит Токтар Аубакиров.

Вспоминая его, генерал Токтар Аубакиров отмечает, что Сагадат Нурмагамбетов был очень немногословным, но умеющим четко и лаконично выразить свою мысль. Эта черта помогла многим военным понимать, в каком направлении нужно двигаться и работать.

- Надо сказать, что Сагадат Кожакметович возглавил нашу армию, будучи уже немолодым человеком со своим мировоззрением, сложившимся за прожитые годы. Однако, надо отдать должное тому, что несмотря на существующие сложности, ему удалось создать казахстанские Вооруженные Силы, - вспоминает Токтар Аубакиров.

направлен на фронт.

Начал войну в Северном Кавказе, а Победу встретил в Берлине командиром батальона. Его батальон участвовал в атаках на гестаповский штаб в Берлине, министерство авиации фашистов, как он писал в своих книгах, а также в штурме Рейхстага. Очень кровопролитные бои были.

В 1945 году был удостоен звания Героя Советского Союза с присвоением ордена Ленина. После окончания войны он работал, служил на различных должностях, окончил академию, был заместителем командующего Среднеазиатского округа в Алма-Ате.

- В период уже нашей независимости, повезло, что такой человек со своим характером, с таким опытом фронтовым оказался в Казахстане. Потому что была серьезная проблема - это национальные кадры. Надо было создавать свои Вооруженные Силы, - рассказывает генерал Алтынбаев.

В 1991 году был создан Комитет обороны, его председателем был назначен генерал-лейтенант Сагадат Нурмагамбетов. С ним Мухтар Капашевич познакомился в Москве на последнем всероссийском совещании, которое проходило в Кремле. После возвращения в Казахстан генерал Алтынбаев был назначен командиром корпуса противовоздушной обороны в Алма-Ате.

Как раз образовался Комитет обороны, и, видимо, уже было указание президента о подготовке к формированию Министерства обороны Казахстана. Эта тяжелая ноша легла на плечи Сагадата Кожакметовича, - вспоминает генерал Алтынбаев. - Перестала существовать советская армия, армия СНГ. Надо было что-то делать. Президент подписал указ о создании Вооруженных Сил Казахстана с назначением генерал-лейтенанта, героя Советского Союза Сагадата Кожакметовича Нурмагамбетова первым министром

Первому министру обороны досталось «хлопотное хозяйство», в котором одной из проблем был массовый исход офицерских кадров. В этой связи Сагадат Нурмагамбетов приложил огромные усилия для того, чтобы костяк из командиров и генералов остался служить в Туркестанском военном округе.

Для решения этих и других проблем под непосредственным руководством первого министра обороны была создана правовая база Вооруженных Сил. Токтар Аубакиров вспоминает, что при ее создании Сагадат Нурмагамбетов уделил большое внимание социальному положению военнослужащих, что помогло обеспечить офицеров жильем.

- В то время нам всем приходилось учиться жить по-новому. Поэтому, приходя на работу в 8 часов утра, мы уходили в 1-2 часа ночи. В этот период Сагадат Кожакметович проявлял великую мудрость и терпение. Уникальной его способностью была феноменальная память. Поражало то, что он знал по имени отчеству каждого командира части, базировавшейся на территории Казахстана, - говорит генерал Аубакиров.

Наш герой уверен, что каждый казахстанец должен быть благодарен этому выдающемуся человеку, создавшему надежный «щит Родины». Те же, кто сегодня служит в армии и оберегает безопасность государства, должны брать пример с той плеяды великих героев, таких как Б. Момышұлы, Т. Бегельдинов, Р. Кожкарбаев, частью которой был и остается генерал армии Сагадат Нурмагамбетов.

- Мы с гордостью вспоминаем их подвиги. Тем, кто сейчас бережет и охраняет благополучие нашей Родины, я хочу пожелать такой же судьбы, какой прожил Сагадат Кожакметович, быть честным, порядочным и всегда при всех обстоятельствах делать добро окружению, - заключил генерал Аубакиров.

«ГЛАВНЫЙ УРОК - ЗАБОТИТЬСЯ О СОЛДАТЕ КАК О СЫНЕ»

Генерал армии Сагадат Нурмагамбетов был человеком, который всецело посвятил себя служению Родине. Но где бы он ни был, он никогда не забывал тех, с кем служил, с кем прошел трудными дорогами войны. И рассказывая в своих интервью о пройденных этапах жизни, он надеялся, что нынешние командиры, офицеры-воспитатели Вооруженных Сил РК возьмут себе на вооружение сказанное. И вот один из его рассказов, где он говорит, каким должен быть командир.

«Мне не раз приходилось говорить, что первый и главный урок войны и почти шестидесятилетней службы в армии, который я вынес - быть ближе к подчиненному, любить его, заботиться на деле о нем, как о родном сыне, брате. Этому учил меня на туркменской земле мой первый командир курсантского взвода лейтенант Фаиб, с того дня, как я переступил порог военного училища. Затем этому учили и другие командиры. Но Фаиб почему-то запомнился больше всех, может от того, что он одним из первых дал мне путевку в армейскую жизнь, преподавал уроки военной науки. Был он со всеми откровенен, ничего не таил. Из его уст узнали, что он кадровый офицер, родом из города Одессы, в 1939 году окончил военное училище. Знакомясь с курсантами, он спрашивал до малейших подробностей о доармейской нашей жизни: откуда родом, какое образование получил, кто родители, чем они занимаются, о состоянии здоровья. Интересовался нашими увлечениями, прочитанными книгами, героями художественной литературы, фильмов и

т. д. Мне думалось, чтобы задавать такие вопросы, надо самому быть подготовленным. В последующем мы не раз убеждались, что наш командир взвода очень интеллигентный, эрудированный человек, настоящий воспитатель, наставник. С ним приятно было разговаривать на любые темы.

Что касается воинской дисциплины, плановых занятий, он не допускал вольности, требовал по всей строгости. Обращался к курсантам через командиров отделений, тем самым стремился повышать их авторитет. Они были его опорой в повседневной жизни. Офицер не считал зорным прислушиваться к мнению младших командиров, советовать с ними. Особую цену имело слово и дело лейтенанта Фаиба, его личный пример. Как говорится, огонь зажигается от огня. «Делай, как я!» - это был его главный принцип в любом деле. Так, проводя занятие по огневой подготовке, сам показывал курсантам, как занимать положение для стрельбы и первым производил выстрел из того или иного оружия. Так было и на других занятиях, в том числе при

совершении 25-километровых маршей. Как правило, они завершались боевой стрельбой. Правда, уставали: как-никак, боевая подготовка была приближена к боевой обстановке. Благодаря старанию и требовательности, заботе командира взвода, мы многому научились. Те навыки, опыт, накопленные в училище, я применял на фронте.

До сих пор лейтенант Фаиб остался в моей памяти таким же предельно собранным, энергичным, грамотным, интеллигентным, мудрым. Я благодарен ему за такую науку. Если так будет отношение к службе, к своим подчиненным командиром, воспитателям нашей

армии, значит, будет толк во всем, их будут уважать сами военнослужащие и их родители. Да и в целом народ будет доволен своей армией.

Прошли годы, но сердце, как это поется в известной песне, не забудет тех, «кто нас выводит в люди, кто нас выводит в мастера».

Для воспитания и обучения военнослужащих нужны высококвалифицированные командиры, воспитатели, их помощники, профессионалы. Именно они - профессионалы, применяя современные методы и формы воздействия на человека и коллектив, могли бы решать задачи воспитания, поддержания морально-психологического состояния, укрепления дисциплины и правопорядка, что является основой поддержания высокой боеготовности армии. Вот почему нужны новые подходы в воспитании людей с тем, чтобы поднять престиж армии, воинской службы, чтобы она на самом деле стала почетной. В этих целях важно сообщать ответственность семье, школы, трудовых коллективов, общественных организаций за подготовку будущего защитника Родины, чтобы в армейские ряды вступали молодые люди - патриоты, питающие любовь, уважение к военной профессии, понимающие смысл и предназначение Вооруженных Сил.

Великий немецкий философ Иммануил Кант писал: «Две вещи наполняют душу все новым содержанием - звездное небо над головою и моральный закон во мне». Живое, не трибунное общение командиров, офицеров-воспитателей с военнослужащими, умение выслушивать и учитывать в практической работе их мнения, запросы, изучать полезный опыт в вопросах укрепления боеготовности, дисциплины и содействовать его распространению - все это должно быть в повседневной жизни.

С первых дней службы руководители должны помнить подчиненным, что защитник Родины - не только хорошо подготовленный в профессиональном отношении воин, но и носитель высоких общепринятых моральных законов.

Выполнение воинского долга, офицерская честь, скромность, интеллигентность должны быть превыше всего».

ХАТ-ХАБАР

ГАРНИЗОН ӘСКЕРИЛЕРІ
ҮЙЛЕРІНЕ ОРАЛДЫ

Батыс Қазақстан облысы Орал қаласына көмекке барған Абай гарнизонының әскери қызметшілері су тасқынына қарсы күрес жұмыстарын аяқтады. Жағдайдың тұрақталғанына байланысты Абай гарнизоны әскери бөлімдерінің 200-ден астам жауынгері тұрақты орналасу пунктеріне оралды.

Әскери қызметшілерді теміржол бекетінен салтанатты жағдайда әскери бөлім басшылығы мен жұбайлары, туған-туыстары қарсы алды. Батыс Қазақстан облысындағы су тасқынына қарсы іс-шараларға айтарлықтай үлес қосқандардың бірі – 44739 әскери бөлімінің байланыс рота сержанты Қайрат Мақсұтов. Ол әскери қызметшілердің су тасыған аумақтарда екі ауысымда жұмыс жасағандарын айтады.

Абай гарнизонының 200-ден астам жауынгері Батыс Қазақстан облысындағы су тасқынына қарсы іс-шараларға айтарлықтай үлес қосты. Әскерилер бара салысымен күн-түн демей ашық аспан астында бөгеттер тұрғызды, эвакуациялау, күзету шараларына қатысты, тұрғындарға көмек көрсетті. Отан алдындағы борышымызды осылай лайықты атқарып, үйімізге аман-есен оралдық. Жауынгерлерге алғысым шексіз, - дейді Қ.Мақсұтов.

Ал Абай гарнизонына қарасты 28738 әскери бөлімінің психологы Гүлмира Мекенова осындай жағдайда еліміздің күші бірлікте екенін көрсетуіміз керек дейді.

Елімізде орын алған жағдайға Абай гарнизонының әскери қызметшілері бейжай қарай алмады. Сондықтан оларға алғыс айтқымыз келеді. Олармен бірге екенімізді, бәріміз бір екенімізді білдіру үшін қолдау көрсеткіміз келеді. Ең бастысы, еліміз аман-есен болып, ұрпақтарымыз алаңсыз өмір сүрсе екен деймін, - деді Гүлмира Мекенова.

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН»
АКЦИЯСЫНА БЕЛСЕНЕ
ҚАТЫСТЫ

Абай гарнизонының әскери қызметшілері «Таза Қазақстан» акциясы аясында ашық аспан астындағы әскери техника музейін жөндеп, қалпына келтіру жұмыстарын жүргізуде.

«Шығыс» аймақтық қолбасшылығының қару-жарақ және әскери техника музейінде артиллериялық қондырғылар, авиация, бронетанкілік техникалар секілді әскери техникалар мен қару-жарақтың жиырмадан астам үлгілері қойылған. Сондай-ақ екінші дүниежүзілік соғыс пен соғыстан кейінгі жылдардағы әскери техникалардың үлгілері бар.

Бұл ашық аспан астындағы әскери техника музейі семейліктер мен қала қонақтарына қару-жарақ тарихымен танысып, әскери техникаларды өз көздерімен көруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар жастарды Отанын сүюге баулып, патриоттық тәрбие беруде алар орны ерекше. Сондықтан музейге жыл

сайын жөндеу және қалпына келтіру жұмыстары жүргізіледі. Әскери техника боялып, музей аумағы тазартылады, - дейді Гарнизондық офицерлер үйінің бастығы майор Болатбек Айтқалиев.

Айта кетейік, Семей қаласындағы ашық аспан астындағы әскери техника музейі Абай гарнизонының жеке құрамының күшімен бұрын бос қалған саябақ аумағында құрылған. Музей 2008 жылы Жеңіс күні қарсаңында салтанатты түрде ашылып, семейліктер мен қала қонақтарына қызмет етіп келеді.

Абай өңірлік гарнизонының баспасөз қызметі

СЕМЕЙЛІКТЕР
САРБАЗДАРДЫ ҚАРСЫ АЛДЫ

Абай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті жас жауынгерлерді салтанатты түрде қарсы алу шарасын ұйымдастырды. Маңғыстаудан Семейге келген пойызды перронда Абай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаментінің өкілдері, сарбаздардың ата-аналары, туыстары мен достары жиналды.

Осыдан тура бір жыл бұрын осы теміржол бекетінен мерзімді әскери қызметке сарбаздарымызды жіберген болатынбыз. Бүгін, міне, Отан алдындағы борыштырын өтеген осы сарбаздарды қарсы алып отырмыз. Олар өз міндеттерін абыроймен орындап, үйлеріне оралды, - дейді Абай облысы қорғаныс істері жөніндегі департаментінің тәрбие және идеологиялық жұмыстар жөніндегі орынбасары подполковник Қанат Шарипханов.

Ата-аналар сарбаздарды әскери оркестр әуенінің сүйемелдеуімен қарсы алып, теміржол бойы нағыз мерекелік алаңға айналды. Бұл күні еліміздің батысында мерзімді әскери борышын өтеп келген 30 сарбазды қарсы алды. Әскерден келген сарбаз Дарын Жұбатхановтың 85 жастағы әжесі Клара Жұбатханова өзінің шынайы қуанышымен бөлісті.

Балаларымыз Отан алдындағы борыштарын орындап, аман-есен келді. Алдағы уақытта ойлаған ойларыңа, аңсаған армандарыңа жетіндер. Қазақстанның келешегі сендердің қолдарыңда. Бүгін баламның ержетіп, есейгенін көріп қуанып тұрмын, - деді сарбаздың әжесі.

Теміржол бойындағы осы сәтке куә болғандардың бәрі қуанды. Сарбаздарға балаларда қызыға қарады. Айта кетейік, Отан алдындағы борышын өтеп келген сарбаздардың енді жоғары оқу орнында тегін оқуға мүмкіндіктері бар.

МАҚТАНДЫҚ АРДАГЕРЛЕР
КІМІН ДЕСЕ?

Сұрапыл соғыс оты санада тұр, Жақсылықтар әлі алда қара да тұр. Өкінішпен өртейтін өзегіңді, Ардагерлер азайып бара жатыр.

Тобықтан от кешкендер күні кеше, Төрте отырды Жеңістің күні келсе. Пір тұттық батырларға тағзым еттік, Мақтандық ардагерлер кімін десе?!

Қиян-кескі соғыста атысқандар, Жау жағадан алғанда тартысқандар. Ізін басқан алтынның сынықтары, Әскери іс-қимылға қатысқандар.

Мәңгі от лаулап жанған алаңдағы, Жеңіс күннің сөнбеген алаулары. Жеңімпаздың рухтарын жалғайтуғын, Ұлы Отанның қорғаушы мамандары!

Күзетте құрлық, әуе, айдын бәрі, Жауынгерге белгілі жайдың бәрі. Ұлы Жеңіс күнінің қарсаңында, Арта берсін әскердің айбындары!

Марат Турабаев, ҚР ҚМ зейнеткері, Тәжік-Ауған шекарасы жауынгерлік іс-қимылдарының ардагері

ЖАС ҰРПАҚТЫ
ПАТРИОТИЗМГЕ ТӘРБИЕЛЕУ
– БАСТЫ ПАРЫЗЫМЫЗ

«Отансыз адам болмас, ормансыз бұлбұл болмас» деген халық нақылы тегіннен-тегін айтыла салмаған. Өйткені, Отан деген киелі ұғымды түсіну әр адамның туган жерінен, өз еліне деген сүйіспеншілігінен бастау алады. Отансүйгіштік пен патриотизм – бір-бірімен егіз ұғымдар. Ұрпақ тәрбиесі қашаннан өз мәнін биік ұстайды. Сондықтан қай заман, қай қоғамда болсын, адамзат баласы жас ұрпақ тәрбиесіне зор мән берген.

Өркениет жолында алға ұмтылған ұлт, ең алдымен, келешек ұрпаққа оқу-білім және тәрбие беру ісін дұрыс жолға қоюы тиіс. Ұлттың бүгінгі де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты. Толық жетіліп қалыптасқан ұлттың сана-қабілетінде, түсінік-талғамында, мінез-құлқында өзіне тән ерекшелік менталитеті болатынын ғылым дәлелдеген. Қазіргі таңда тәуелсіз еліміздің ертеңгі тізгінін ұстар азаматтарына жан-жақты өнегелі тәрбие беру – қоғамымыздың алға қойып отырған басты мақсаттарының бірі. Мектеп жеке тұлғаның рухани жан дүниесі мен адамгершілік қасиетінің қалыптасуына жүйелі жолға қойылған тәрбие беру негізінде қол жеткізеді.

Патриотизм – ғасырлар бойы жинақталған ең терең сезімдердің бірі. Отанға деген сезім болмаса, патриот болу мүмкін емес. Біздің ата-бабаларымыз Отанын сондай сүйіп, оны барлық жаулардан қорғап, бүгінгі ұрпаққа сый ретінде ұсынды. Отанның гүлденуіне және оны қорғауға деген патриоттық сезім адам жүрегінен өмір сүрген, өмір сүре бермек. Бірақ патриоттық сезім адамда өзінен өзі, не болмаса туа пайда болмайды. Ол – ерте жастан адамға әсер ететін, ұзақ мақсатты түрде бағытталған тәрбиенің қорытындысы. Патриотизм

ортаның, отбасындағы тәрбиенің, мектептің, мектепке дейінгі мекеменің және түрлі қоғамдық ой-пікірлердің әсер етуімен қалыптасады. Патриоттық тәрбие берудің басты бағыты – Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясы мен еліміздің мемлекеттік нышандарын: Өнұраны, Туын, Елтаңбасын оқушыларға үйрету және орындату мәселелері. Еліміздің Конституциясын бұлжытпай орындау, мемлекеттік нышандарға құрметпен қарап орындау, құқықтық-саяси және этикалық әдет-ғұрып мәдениетін тәрбие беруде оқушы бойына сіңірді қалыптастырады.

Мектепте оқушыларға патриоттық тәрбие берудің негізгі міндеттері төмендегілер болуы тиіс:

*Қазақстан Республикасының Конституциясын, мемлекеттік рәміздерін (Елтаңба, Өнұран, Ту) құрметтеуге тәрбиелеу;

*Жас ұрпақты қазақстандық патриотизм мен интернационализм рухында тәрбиелеу; адамгершілікке, имандылыққа, ізгілікке тәрбиелеу, туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік пен халықтар достығын құрметтеуге тәрбиелеу;

*Оқушылар бойында мінез-құлықтың белгілі бір сипаттарын қалыптастыру және олардың өздерінің де

бір-біріне, отбасына, басқа адамдарға, мемлекетке, Отанға деген қатынасын анықтайтын мінез нормалары мен ережелерін дарыту:

*Мемлекетіміздің ұлттық тілін, мәдениетін, салт-дәстүрін білу;

*Өз өлкесінің мәдени құндылықтарын, тарихын, оның дамуына үлес қосқан адамдардың өмірі мен қызметін білу;

*Мектепте өз өлкесінің (облыс, аудан, ауыл, мектеп) тарихын насихаттау мақсатында мұражай жұмыстарын жандандыру;

*Оқушылар арасында мемлекет пен заңдарға зор құрметпен қарау сезімдерін қалыптастыру;

*Мемлекет пен құқық жайлы білімдерді меңгерту;

Құқық білімінің алғашқы негіздеріне сай мектеп Жарғысына оқушылардың мінез-құлық ережелерін енгізу;

*Құқықтық жаппай оқуды оқу-тәрбие үрдісіне енгізу;

*Оқушылардың мінез-құлықтары мен жүріс-тұрыстарын заң талабына сай қалыптастырып, адамгершілікті әдет-ғұрыпқа тәрбиелеу;

*Азаматтық белсенділігін қалыптастырып, заңды және тәртіпті бұзушылыққа қарсы күресу;

*Оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеуіне басшылық жасау.

Қазақстандық отаншылдықтың тарихи негізі бар: бірқатар түркі тілдес халықтар қазақ, өзбек, қырғыз, ұйғыр т.б. ежелден Орта Азия мен Қазақстан жерін мекендесе, славян тілдес халықтар түрлі тарихи себептерге байланысты жерімізді мекендейді. Осындай ой түйіндей отырып, жердің де, елдің де түп негізі қазақ халқы екендігіне оқушылардың көзін жеткізу – ата-аналар мен әрбір шығармашыл ұстаздың міндеті. Қазақ халқы ұлттар арасындағы ынтымақтастыққа ерекше мән беріп отыруы тиіс, сонда ғана елімізде тыныштық, береке-бірлік сақталады. Көпұлтты Қазақстан халқы

ұшін отансүйгіштік сезімнің рухани саладағы тату-тәтті тірлік, азаматтық келісімге ғана емес, мемлекеттің әлемдік өркениетті елдер көшіне қосылып, дүниежүзілік қауымдастықтың негізін нығайтуға да тікелей ықпалы бар.

Қазақ тарихын зерттеуші ғалым Шоқан Уәлиханов отансүйгіштік сезімнің қалыптасуы туралы «менің патриоттық сезімім ірбіт сандығындай, мен ең алдымен, өз отбасымды, туған-туыстарымды қадірлеймін, одан соң ауыл-аймақ, ел-жұртымды, руластарымды, одан соң халқымды қадірлеймін» деген еді.

«Патриотизм, - дейді ұлтымыздың батыры Бауыржан Момышұлы, - Отанға, мемлекетке деген сүйіспеншілік, жеке адамның аман-саулығы, қоғамдық, мемлекеттік қауіпсіздікке тікелей байланыстылығын сезіну, өзінің мемлекетке тәуелді екенін мойындау, яғни, патриотизм дегеніміз мемлекет деген ұғымды, оның жеке адаммен барлық жағынан өткені мен бүгінгі күні және болашағымен қарым-қатынасын білдіреді».

Қазақ халқының өткені мен бүгінгі тартазыға сала отырып, келешегіне

отаншылдық туын арқау еткен асқақ, жандары таза жас ұрпақты тәрбиелеу мен қасиетті Отанның қадірін ұғындыру, ар, намыс, ождан сөздерін ұлт, атамекен, халық сияқты киелі түсініктермен байланыстыру арқылы болашаққа бағыт сілтеу – әрбір ұстаздың міндеті. Алғашқы әскери және технологиялық дайындық сабағында оқушылардың елін, Отанын сүю сезімін қалыптастыру, ерлік рухын ояту – алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәні мұғалімінің басты борышы.

Алишер ҚАСЕНОВ, АӨТД пәнінің оқытушы-ұйымдастырушысы, ЖШС «INNOVERSE TALDYQORGAN» жекеменшік мектебі, Талдықорған қаласы

АКТУАЛЬНО

ПЛЕЧОМ К ПЛЕЧУ

Четверым молодым солдатам, военнослужащим механизированной бригады регионального командования «Астана», отличившимся в ходе противонаводковой операции в Северо-Казахстанской области, были вручены наручные часы от имени Главы государства Касым-Жомарта Токаева.

Фархат КИНЖИТАЕВ,
Алмагуль ДАРМАНКУЛОВА (фото)

Жителям СКО, пострадавшим в результате весеннего половодья, помогала вся страна. Когда вода начала подбираться к жилым домам, одними из первых в зону бедствия прибыли военнослужащие. Руководителем сводной группировки Министерства обороны РК, в состав которой вошли воины Карагандинского и столичного гарнизонов, был назначен командующий войсками регионального командования «Астана» полковник Ержан Ибраев.

Непосредственно из шахтерской столицы на север выдвинулся отряд из 300 человек и 13 единиц техники. Практически полностью привел свой первый мотострелковый батальон капитан Ануарбек Таскын. Командировка длилась 19 дней. Все это время офицеры, сержанты, контрактники и рядовые срочной службы занимались эвакуацией населения из подверженных подтоплениям участков, возведением искусственных дамб, охраной общественного порядка и имущества граждан, которые были вынуждены оставить свои дома. Особенно тяжело пришлось при защите гидротехнических сооружений ТОО «Кызылжар Су» — главной водоснабжающей организации региона, остановка работы которой грозила гуманитарной катастрофой, то есть без питьевой воды мог остаться областной центр — Петропавловск. Однако воины отстояли намеченные им рубежи.

Я родом из Усть-Каменогорска и хорошо знаю, чем грозит большая вода. Поэтому горжусь своими офицерами и солдатами, они отработали более чем на 100%, молодцы! Трудились, не покладая рук, круглые сутки, независимо от званий и должностей. Мы разделили личный состав на несколько смен, пока одни отдыхали, другие выполняли поставленные задачи. Наполняли и укладывали мешки синергичным материалом, патрулировали улицы населенных пунктов, помогали

сотрудникам МЧС выводить людей из домов. Погода стояла ненастная, часто шли дожди. Однако, несмотря на сырость и слякоть, никто даже не заболел — это настоящие богатыри и батыры, — рассказывает капитан Таскын.

Мотострелков из Караганды разместили на базе Петропавловского завода тяжелого машиностроения — в культурно-досуговом центре и спортивном зале. Отдыхающие смены питались в заводской столовой, работающим привозили горячую еду прямо в поле. Большую поддержку оказывали местные жители и волонтеры, которые считали своим долгом угостить солдат домашней выпечкой, кондитерскими изделиями и чаем.

Говорят, в социальных сетях гуляли ролики, что военнослужащие трудятся голодные, необеспеченные инструментом, даже рабочими рукавицами. Неправда это, не верьте. Жили в теплых и сухих помещениях, кормили, как положено — завтрак, обед и ужин. Необходимый инвентарь в наличии был. Местные подходили, благодарили за помощь, часто пытались вручить сладости, — говорит 21-летний срочник Асылжан Султан, выпускник Карагандинского технического университета, призванный из области Улытау.

Его сослуживец, уроженец Астаны и будущий инженер, 19-летний рядовой Бакытжан Конокпаев затрудняется вспомнить, сколько мешков он перетаскал на своих плечах, настолько их было много. Улыбаясь, рассказывает, что за две с лишним недели значительно нарастил мускулатуру.

Офицеры работали вместе с рядовыми. Командиры за всем внимательно следили, особенно за состоянием здоровья, к тому же к нам были прикомандированы медики из Карагандинского военного лазарета. Вообще, считаю, что этот выезд принес каждому из нас большой жизненный опыт — мы осознали себя как единый воинский коллектив, стали сплоченнее, дружнее, отчетливо поняли, что такое взаимовыручка, — отмечает молодой солдат.

Военнослужащий артиллерийского дивизиона, коренастый и подтянутый Илья Кузьмин перед армией окончил Кокшетауский высший казахский педагогический колледж имени Ж. Мусина. На государственном языке говорит без запинки. Сейчас ему 19 лет и после увольнения в запас через полгода намерен работать по призванию — учителем физической культуры и спорта или тренером в хоккейной секции.

Можно сказать, приехал помогать своим землякам, я сам родился в Северо-Казахстанской области. Сообщил родителям, они, конечно, волновались, но виду не подали. Отец сказал: «Будь аккуратнее там». Уже потом, на месте ЧС, несколько раз пришлось давать интервью местным журналистам. Мама рассказала, что меня показывали по телевизору, после чего ей начали звонить родные, близкие, знакомые со словами поддержки. Так я лишний раз убедился, какие искренние и отзывчивые

у нас люди. Особенно в масштабах страны, я имею в виду весь казахстанский народ. Мы своими глазами видели, как в СКО поступает гуманитарная помощь со всех регионов, как прибывают и работают волонтеры. Это настоящее проявление единства нашего общества, — уверен Илья.

Рядовой второй мотострелковой роты Николай Гончаров в ближайшем будущем также намерен выбрать спортивную карьеру. 19-летний житель столицы профессионально занимался гандболом, в составе команды занимал призовые места на чемпионатах Азии и Казахстана.

Трудились дружно, никто не жаловался. Взвалил на плечи два мешка с песком и понес — для меня это не за пределы физической нагрузки. Плюс была четко налажена организация работы, разделение обязанностей. Достаточное время выделялось для отдыха. К тому же все мы понимали, что если в чужой дом пришла беда, надо помогать без лишних вопросов. Поэтому делали все, что в наших силах, в рамках поставленной боевой задачи, — твердо сказал наш собеседник.

В ходе торжественного построения сводного отряда наручные часы от имени Президента РК рядовым срочной службы Асылжану Султану, Бакытжану Конокпаеву, Илье Кузьмину и Николаю Гончарову вручил представитель Министерства обороны РК полковник Ермян Бектөв.

Все бойцы, которые выполнили свой долг в Северо-Казахстанской области, получают благодарственные письма от командования. Отдельно напишем родителям молодых солдат, чтобы они гордились своими сыновьями, — заверил командир батальона капитан Таскын.

БЕЗ ПРИКАЗА,
ПО ЗОВУ ДУШИ

Военнослужащие войск регионального командования «Юг» организовали отправку гуманитарной помощи для поддержки жителей регионов, пострадавших от паводков. Инициатива родилась в рядах простых военнослужащих без приказов и агитации. Офицеры и военнослужащие по контракту сами изъявили желание и стремление поддержать своих сограждан в западных и северных регионах страны.

Дина МУХАРИНОВА,
Владимир МАРТЫНЕНКО (фото),
пресс-служба Таразского гарнизона

В 5-й механизированной бригаде имени Бауыржана Момышлы пункт сбора гуманитарной помощи стал плац. Военнослужащие и члены их семей принесли в воинскую часть продукты питания и предметы личной гигиены. В считанные минуты грузовой автомобиль доверку был загружен тем, что подготовили военнослужащие: мешками с картошкой, упаковками риса, макарон, сахара, бутылками с маслом и блоками

питьевой воды. Среди вещей были детские подгузники, подушки, одеяла и пледы.

Наши военнослужащие и их жены по своему усмотрению подобрали вещи и продукты для передачи их в зоны стихийного бедствия, понимая, что продукты питания и вещи первой необходимости — это сейчас самое важное для эвакуированных из своих домов жителей, — отметил заместитель командира зенитного дивизиона капитан Нуржан Мусабай, который сейчас временно исполняет обязанности заместителя командира бригады по воспитательной и идеологической работе.

Стоит отметить, что 300 военнослужащих 5-й механизированной бригады проводили берегоукрепительные работы в Атырауской области. Оставшиеся в Таразе военнослужащие бригады сбором гуманитарной помощи постарались поддержать своих боевых товарищей и жителей областей, подвергшихся паводкам.

Не остались в стороне и бойцы горно-егерского полка регионального командования «Юг». Военнослужащие подразделения сами определили один из дней, и принесли в часть продукты питания и вещи.

Я испытал огромную гордость за своих подчиненных, когда они сами предложили организовать сбор гуманитарной помощи, — поделился командир горно-егерского полка подполковник Алмас Отыншынов. — Практически не сговариваясь, в один из дней военнослужащие принесли в воинскую часть продукты питания и предметы первой необходимости. Мы поддержали эту инициативу, присоединившись к ней, стремясь помочь тем, кто сейчас нуждается в

поддержке. Единый порыв помочь жителям пострадавших регионов стал тем самым моментом, когда военнослужащие действовали без приказа, проявив инициативу и самостоятельность. В этом проявилось единство народа и армии.

«ЕСЛИ ПАЦИЕНТ НЕ ЗВОНИТ
ВРАЧУ, ЗНАЧИТ У НЕГО ВСЕ
ХОРОШО»

Хороший врач, тем более хороший уролог, как бы банально это ни звучало, — большая редкость. Начальник урологического отделения Главного военного клинического госпиталя Министерства обороны, подполковник медицинской службы Дастан Кенжеррахманов — профессионал с большой буквы. За 16 лет работы хирургом он провел около 1500 операций, занимался лечением более пяти тысяч пациентов.

В рамках Второй республиканской урологической научно-практической конференции Вооруженных Сил Республики Казахстан «Современные лазерные технологии в урологии» в военном госпитале лучшие специалисты провели сразу три высокоспециализированные урологические операции, демонстрируя мастер-класс коллегам не только из разных регионов Казахстана, но и ближнего зарубежья, а также врачам-интернам, посредством онлайн-трансляции. Одним из оперировавших врачей-урологов был Дастан Кенжеррахманов.

К слову, определенная практика в этом плане у врача уже имеется. В прошлом году он впервые в Казахстане провел сложную операцию по удалению камня сразу из обеих почек у страдавшего от мочекаменной болезни пациента. Тогда вся медицинская процедура также транслировалась онлайн.

Дастан Кенжеррахманов, это ваш второй опыт проведения операции в онлайн-формате. Что вы чувствуете?

К операции мы были полностью готовы. Страха у меня перед проведением операции не было. Но, как говорится, ничто человеческое нам не чуждо, перед любой операцией врачи могут испытывать волнение за

ее исход, за здоровье и жизнь пациента. Думаю, онлайн-операция, когда каждое твое движение и каждое слово под наблюдением широкой аудитории, это все же стресс для любого врача. К счастью, операция завершилась успешно.

Прошел почти год, как вы провели сложную операцию по удалению камней сразу из обеих почек у страдавшего от мочекаменной болезни пациента. Как ваш пациент чувствует себя сейчас?

Пациент, которому в прошлом году мы провели операцию, чувствует себя отлично. Тыфу-тыфу. Он доволен. Он мне не звонит. А если пациент не звонит врачу, значит у него все хорошо. Сейчас он проходит метафилактику мочекаменной болезни. Это комплекс лечебно-профилактических мероприятий, направленных на предупреждение рецидива заболевания после удаления камня оперативным путем, либо после самостоятельного отхождения конкремента.

Сегодня вы провели еще одну онлайн-операцию по ретроградной интратенальной хирургии. Можно простым языком объяснить что это?

— В время этой операции мы заходим снизу мочевых

путей, с наружных отверстий мочеиспускательного канала и доходим до почки. Такую операцию мы начали проводить с 2020 года многоканальным аппаратом, сейчас проводим одноразовым.

Кто ваш пациент на этот раз? — Мужчина 37-ми лет. Длительное время страдает мочекаменной болезнью. У него было два камня: в правой почке и мочеточнике. Камень в мочеточнике в гражданской клинике он прооперировал. Была попытка дистанционной литотрипсии камня в правой почке. Не удалось камни разрушить из-за высокой плотности — 1200 единиц, это где-то около 1 см. Поэтому ему была рекомендована операция по ретроградной интратенальной хирургии. И он пришел к нам.

В чем уникальность проведенной вами операции?

Уникальность данной операции в том, что это малоинвазивная операция. Почка, из которой удаляются сложные камни, не повреждается. С помощью гибких приспособлений мы заходим в почку, дробиим тонким лазером камни и удаляем их. Процедура практически никакой травмы почкам не приносит, мягкие ткани не повреждаются. На вторые сутки после операции мы

пациента выписываем, и в дальнейшем он наблюдается у своего лечащего врача в поликлинике.

Какие клиники у нас занимаются удалением сложных камней из почек?

Сегодня в Казахстане только три клиники занимаются лечением патологии по удалению сложных камней из почек. Это наш военный госпиталь, с 2021 года — Национальный научный медицинский центр, с прошлого года — больница Медицинского центра Управления делами Президента.

Что вам дает проведение этой операции на онлайн-платформе?

Мы делимся своим опытом, показываем студентам, интернам, как лучше делать, каким способом можно и нельзя проводить операции. Есть разные камни в почках и к каждому из них применяются свои методы удаления. В онлайн-формате проводим потому, что живая хирургия всегда интересна. Да и коллегам интереснее живое общение. Одни делятся опытом, другие учатся новому. Молодым сразу из зала можно задать вопросы по ходу операции и тут же получить ответ. Происходит не только наблюдение за ходом операции, но и обучение. Это тоже своего рода медицинский урок. В общем здесь каждый получает то, что ему нужно. Думаю, такой формат очень полезный с точки зрения практической значимости.

